SAÎD BİN MÜSEYYİB (radıyallahü anh)

Tabiîn devrinde Medine’de yetişen yedi büyük âlimden biri. İsmi, Saîd bin Müseyyib bin Hazn bin Ebî Vehb bin Amr bin Âiz bin İmrân bin Mahzûm bin Yakaza’dır. Annesi, Ümm-i Saîd binti Hakim bin Ümeyye bin Harise bin Evkas es-Sülemî’dir. Künyesi “Ebû Muhammed Medenî’dir. Kureyş kabilesinin Mahzûm kolundan olduğu için, “el-Kuraşî” ve “el-Mahzumî” de denilmektedir. Babası Müseyyib ile dedesi Hazn, Eshâb-ı kirâmdandır. Hicrî 15 (m. 636) yılında Hazreti Ömer’in hilâfetinden iki sene sonra doğdu. Hazreti Osman’ın hilâfeti gençlik yıllarıydı. 91 (m. 710) yılında Medine’de vefât etti. Vefât târihi olarak başka rivâyetler de bildirilmektedir. Vefâtında yetmiş yaşını geçmişti.

Kendisinin ve çoluk çocuğunun ihtiyâcını karşılayacak ve komşularına ve fakîrlere yardım ve ihsânda bulunacak kadar malı vardı. Zeytinyağı ticâreti yapardı. Vaktini ilim öğrenmek ve öğretmekle geçirirdi. Hiçbir hükümdârdan hediye kabûl etmezdi.

Saîd bin Müseyyib (radıyallahü anh), Tabiînin büyüklerinden ve Medine’deki yedi büyük âlimdendir. Bunlara “fukahâ-i seb’a” denirdi. Bu yedi âlim: Saîd bin Müseyyib, Kâsım bin Muhammed bin Ebî Bekr-i Sıddîk, Urve-tebni-Zübeyr, Hârice-tebni-Zeyd, Ebû Seleme-tebni-Abdurrahmân bin Avf, Ubeydullah İbn-i Utbe ve Ebû Eyyûb Süleymân bin Yesâr (r.aleyhim) idi. Bunlar Tabiîn içinde, kendilerine çok sorulan ve en çok fetvâ veren âlimlerdi.

O, fıkıh ve hadîs ilimlerinde derin bir âlimdir. Mürsel, olarak bildirdiği hadîs-i şerifleri, İmâm-ı Şafiî hazretlerinin mezhebinde huccettir, senettir. Halbuki O, başka râvilerin mürsellerini huccet kabûl etmemiştir, İmâm-ı A’zam Ebû Hanîfe ve âlimlerin çoğu, mürsel hadîsleri huccet kabûl ettiler. Ayrıca O, ilminin yanında takvâ, zühd ve verası ile de çok meşhûr olmuştu. İbâdete çok düşkündü. Kırk defa hac yapmış, bütün namazlarını cemaatla kılmıştır. Elli yıl yatsı abdesti ile sabah namazı kıldı. Yani hiç uyumadı. Halife Abdülmelik bin Mervan, Saîd bin Müseyyeb’in kızını oğlu ve veliahdı Velîd’e almak istediği halde O, Ebû Veda’a isminde sâlih, dînine bağlı bir fakîre vermişti. Bu yüzden çok sıkıntılara katlanmıştır.

Hadîs ve fıkıhtaki ilimleri, Eshâb-ı kiramdan birçok zevat ile görüşüp, onların ilmî sohbetlerinde bulunarak elde etmiştir. O, Hazreti Ebû Bekir’den mürsel olarak, Hazreti Ömer’den, Hazreti Osman’dan, Hazreti Ali’den, Sa’d bin Ebî Vakkâs’tan, Abdullah İbn-i Abbâs’tan, Abdullah İbn-i Ömer’den, Ebû Katade’den, Ebû Hüreyre’den, Hazreti Âişe’den ve babası Müseyyeb’den daha birçok Sahâbîden hadîs-i şerîf rivâyetinde bulunmuştur. Peygamber efendimizin mübârek hanımlarından birçok hadîs-i şerîf dinlemiş, en çok Ebû Hüreyre’den hadîs rivâyet etmiştir. Kendisinden de, oğlu Muhammed, Sâlim bin Abdullah bin Ömer, ez-Zührî, Katâde, Ebuz-Zemad, Târık bin Abdurrahmân ve daha pekçok âlim hadîs rivâyetinde bulunmuşlardır.

Kendisinin ilmini birçok âlim övmüştür. Onun için "Fakîhlerin fakîhi, âlimlerin âlimi" denilmiştir. Kendisi şöyle derdi: "Bazan bir tek hadîs-i şerîfi öğrenmek için günlerce yolculuk ederdim." Çünkü hadîs-i şerîfte "İlim talebi için evinden çıkan kimse, evine dönünceye kadar Allah yolundadır." Ve "İlim aramak için yola koyulan kimseye, Allahü teâlâ Cennet yolunu kolaylaştırır." buyurulmuştu. Onun ilmi hakkında Ali bin el-Medenî dedi ki: "Tabiînin içinde ondan daha âlim bir kimseyi bilmiyorum. O, Peygamberimizin sünneti böyle olmuştur dese, bu sana yeter!..." İmâm-ı Şafiî: "Onun mürselleri (Sahâbîyi saymadan bildirdiği hadîsleri), bizim için huccettir, sağlam bir delîldir." demiştir.

Amr bin Meymun İbn-i Mihran babasından naklen şöyle anlatıyor: "Medine'ye geldiğimde, şehir halkının en âlim olanını sordum. Bunun üzerine beni, Saîd bin Müseyyib'e gönderdiler."

Katâde bin Diame: "Helal ve haramı İbn-i Müseyyib'den daha iyi bilen birisini asla görmedim" dedi.

Muhammed bin İshâk, Mekhul eş-Şâmî'in şöyle naklettiğini söyledi: "İlim tahsili için bütün beldeleri dolaştım. Saîd bin Müseyyib'den daha âlim birisi ile karşılaşmadım.

"İbn-i Mende, el-Vasiyye adlı eserinde: "Saîd bin Müseyyib'in yanında idim. Bana hadîs-i şerîf bildirdi. Ona, "Ey Muhammed, bunu sana kim söyledi" dedim. "Ey Şamlı kardeşim, sormadan al. Zira biz sika olan râvilerden hadîs-i şerîf alırız" dedi. Bütün âlimler, onun mürsel olarak bildirdiği hadîs-i şerîflerin sahih hadîs olduğunda ittifâk etmişlerdi.

İbn-i Hıbban da "Kıtabüs-Sikât'ında: O, büyük bir fakîh, dinde haramlardan çok sakınan vera sahibi bir veli, ibâdet, ahlâk ve fazîlet bakımından tabiînin en büyüklerindendi. Hicaz halkının en fakîhi (âlimi), rüya tabirinde insanların en üstünüydü. Kırk sene namazını, câmide cemaatla kılmıştır diye bildirmektedir.

Fıkıh ilminde yüksek mertebelere kavuşmuştu. Resûlullah'ın (aleyhisselâm) bildirdiği bütün hükümleri, Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer'in ve Hazreti Osman'ın naklettiği bütün dînî hükümleri, Ondan daha iyi bilen yok gibiydi. Basra'dan Hasan-ı Basrî, dinde bir müşkülü olunca, Ona mektûb yazardı. Medine'de herkes, O'na gelip fetvâ ister, haram ve helâli öğrenirlerdi. Bunu, İbrâhîm bin Sa'd, babasından nakl ederek bildiriyor.

Hep hikmetli konuşurdu. Sözleri veciz olup, kalblere tesir ederdi. Dinden kıl ucu ayrılmaz, önce nefsine nasîhat ederdi. Gece olunca, nefsini muhatab alır, ona şöyle derdi: "Ey bütün şerrin yuvası, kalk bakalım. Allaha yemîn olsun, seni yorgun bir deve haline getirip bırakacağım." der. Sabaha kadar ibâdet ederdi. Bu sebeple ayakları şişerdi. Bu defa da nefsine: "İşte böyle olacaksın; aldığın emir bu yoldadır ve bunun için yaratıldın" derdi.

Hikmet dolu sözlerinden bazıları şunlardır:

"Dünyayı toplıyan bir kimsenin niyyeti, dinini korumak, yakınlarına bakmak, ibâdet için kuvvet kazanmak değilse, onda hayır yoktur."

"Kırk yıldır, farzı cemâatle kılmağı bırakmadım. Otuz yıldır müezzin ezan okurken, ben mescidde olurum." Elli yıl, yatsı abdesti ile sabah namazını kıldı.

Yaşı yetmişi geçmişti. Yine de: "Bana göre, en çok korkulacak şey, kadınlardır. Şeytan bir adamı, başka yollardan aldatamayınca, ona kadın ile yaklaşmaya çalışır." buyururdu.

"Gözlerinizi, zalimlere ve yardımcılarına bakarak doyurmayınız! Zâhirde kabûl gözü ile baksanız bile, kalbinizde inkâr dursun. Böyle yapınız ki, iyi ameliniz boşa gitmesin."

Ma'nevi bir heybete sahipti. Yanına varmak istiyenler, vâlilerin huzûruna çıkar gibi, ziyâret için izin isterlerdi.

"Hangi şerîf, hangi âlim, hangi fâzıl olursa olsun, mutlaka bir aybı vardır. Ama öyleleri vardır ki, ayıplarını unutmak doğru olmaz. Bir kimsenin fazîlet tarafı, eksik tarafından çok olursa, eksiği fazîleti için bağışlanır."

Gıybet hakkını helâl et, diyenlere, O: "Onu ben haram etmedim ki, helâl edeyim, Onu haram eden Allahü teâlâdır. Sonuna kadar da haramdır" derdi. "Kırlarda namaz kılan kimsenin, sağında ve solunda iki melek durur ve onunla kılarlar. Ezan okur ve kamet getirirse arkasında dağlar gibi melekler saf bağlar."

Saîd İbn-i Müseyyib bildirdi ki: Dindar dost aramağı teşvik etmek üzere Hazreti Ömer şöyle buyurmuştur: “Sâdık dost bul ve onların arasında yaşa! Dürüst ve samimi arkadaşlar, genişlikte süs ve ziynet; darlıkta yedek sermâyedirler. Dostunun sana düşen işini güzelce gör ki, lüzumunda sana daha güzeli ile karşılıkta bulunsun. Düşmanından uzaklaş, her dosta bel bağlama, ancak emîn olanları seç. Emîn olanlar, Allahü teâlâdan korkanlardır. Kötü insanlarla düşüp kalkma, onlardan kötülük öğrenirsin. Onlara sırrını verme, ifşa ederler. İşlerini, Allahtan korkanlara danış ve onlarla istişâre et.”

“Yemîn karışmayan manifatura ticâreti kadar hoşuma giden hiçbir ticâret yoktur.” Nitekim hadîs-i şerîfte de “Ticâretin en hayırlısı bezzâzlık yani kumaş ve elbise ticâreti, san’atın en güzeli de terziliktir.” buyurul muştur.

“Geçmiş ümmetlerin hıyânet yapmalarına, kâfir olmalarına sebep, şarap içmekti.” “Dünya malını toplayıp da, her türlü fenâlıkta bulunanlarda hayır yoktur.”

“İnsanların hepsi Allahü teâlânın muhafazası altındadır. O, insanlar için bir şey dilerse, buna kimse mâni olamaz.”

“Hazreti Ali ile Medine kabristanına geldik. Selâm verip, (Halinizi bize bildirir misiniz? Yoksa biz mi hâlimizi haber verelim; dedi. Bir ses işittik (Ve aleykesselâm yâ Emîr-el-mü’minîn. Bizden sonra olanları sen söyle!) dedi.

Rivâyet ettiği hadîs-i şeriflerden bazıları:

“Ümmetimden ilk kaldırılan şey, emanettir. Onlarda kalanların sonuncusu ise namazdır. Fakat nice namaz kılanlar vardır ki, onlarda hayır yoktur.”

“Ezanı duyduğunuz zaman, kalkıp namazınızı kılınız. Çünkü namaz, Allahü teâlânın mühim bir emridir.”

“Allahü teâlâdan korkan kimse, kuvvetli olarak yaşar ve memleketinde emîn olarak dolaşır.”

“Güzel ahlâk, Allahü teâlânın beğendiği huydur.”

“Cebrâil aleyhisselâm bana dedi ki: Müslümanlar, Hazreti Ömer’in ölümüne ağlasın!”

Her şey için öğünülecek bir üstünlük vardır. Ümmetimin kıymeti ve şerefi, Kur’ân-ı kerîmdir.”

1) Şevahîd-ün-Nübüvve sh. 281

2) Vefeyât-ül-a’yân cild-2, sh. 375

3) Tabakât-ı İbn-i Sa’d cild-5, sh. 119

4) Hilyet-ül-Evliyâ cild-2, sh. 161

5) Tenzîb-üt-tehzîb cild-4, sh. 84

6) Tezkiret-ül-huffâz cild-1, sh. 94

7) El-A’lâm cild-3, sh. 102

8) Menhel-ül-azb-ül-Mevrûd cild-2, sh. 175

9) Meşahir-i Eshâb sh. 80

10) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 1060